

teofil lianu

moartea gravorului iconar

Cluj-Napoca, 2022

Mărturisitorii: Teofil Lianu

L-am cunoscut, în vara anului 1985, când am fost trimis să-l invit, neoficial, la manifestările dedicate lui Nicolae Labiș, dar fără să știu că l-am cunoscut. Mi s-a dat o adresă suceveană, pe str. Veronica Micle, unde urma să-l aflu pe Teofil Dumbrăveanu. Mi-a deschis un bărbat înalt, suplu, cu plete albe, cumva bucuros și cumva întristat (el știa că, începând din acea zi, aveam să mă procopsesc cu un dosar la securitate). Am discutat aproape o oră, dar numai despre Labiș. Nu știam că Teofil Dumbrăveanu, născut, în 12 decembrie 1908, la Capu Câmpului, drept Teofil Coștiug, fusese, cândva, Teofil Lianu. Iar dacă aș fi știut, tot n-ar fi însemnat nimic, pentru că generației mele îi fusese blocat, până de curând, accesul spre „iconari“. Abia peste vreo câțiva ani, regretatul Constantin Ștefuriuc avea să-mi deschidă o fereastră, prin care tot privesc, știind că nu voi osteni niciodată.

Pe Teofil Lianu (Dumbrăveanu, Coștiug) nu l-am mai întâlnit, deși poetul a murit în 15 septembrie 1997 și aș fi avut vreme să-l întâlnesc în libertate. Nu știu cum s-a întâmplat, dar, de câte ori mă pregăteam să-l caut, îmi aducea ba Ștefuriuc, ba tovarășii de martiriu prin temnițele comuniste câte un interviu sau câte o rememorare de oameni și vremi, pe care să le public în

vremelnicele ziare pe care le-am tot făcut, și n-am mai ajuns la Lianu.

„Un mare poet original“, „un uluitor fenomen liric“, cum îl numea Mircea Streinul, avertizând că „Teofil Lianu i-ar încânta pe Paul Valery și pe umilul țăran din Bretagne“, surprinde prin construcții lirice aparent simple, în care „Sufletul se așterne în carte / Viers auriu ca romanița, / Fluier de fag, să-l știe miorița, / Viers ars de dor și de moarte“. Iar în aparența aceasta, de recurs la folclor, stă vocația de miniaturist, capacitatea de a adăposti un între univers într-un singur sâmbure. Iar poetul ține la această aparență pentru că are sfiala înfățișării de sine și își și disimulează universul sub etichete (nu titluri, ci etichete) precum „Rod“, „Stampe în lumină“, „Cer valah“, „Curcubeu peste țară“, „Cântecele s-au scuturat peste file“, „Cartea Stihurilor“ sau „Carte de cruciat“:

„Teofil Lianu: „Cartea Stihurilor“. Autorul „Curcubeului peste țară“ nu-și dezmente, nici cu placheta de versuri din urmă, nota autohtonismului cunoscut. Îndrăgostit de plaiurile bucovinene și de vechile ctitorii voievodale, își răsfrânge atașarea față de ele în versuri de factură lirică duioasă, căutând să se identifice, în toate, ca adevărat vlăstar al acestor ținuturi, cu orizontul îngrădit de munți și prăvălit în pajiști înflorite. Ieșit din mediul rustic al provinciei, își încadrează întregul său buchet de sentimente în conturări de natură, preferându-le, în special, pe acelea care evocă splendorile verii, cu minunata-i orchestrație de culori și parfumuri.

Fără să dea preferință unor anumite regiuni, paleta domnului Teofil Lianu prinde-n nuanțări bogate întregul peisaj al Țării Fagilor, cu toată flora-i bogată și cu tot farmecul acaparant ce încătușează pe oricine a cunoscut Bucovina. Creionările îi sunt simple și lapidare, fără artificialități și fără dezlegări în subsoluri:

„În Iunie, Semănătura mare,
Lumina zilei clară, fără nori.
Pe sape se apleacă prășitorii,
Pelinul nalt și socul greu de floare.“

sau:

„S-apleacă pomii de atât troian,
O stea s-aprinde-n slavă cât un ban
Și altele mai mici și încă una,
De către câmp albește cerul luna“.

Același cadru se menține și mai târziu, când autorul trece de pragul pastelurilor sau al „zugrăvirilor“, cum le spune domnia sa, evocând trecutul istoric, pe motiv de cântec popular:

„Dinspre miază-noapte vin
Dobitoacele pădurii,
Iarba și ciorchinii murii
Peste tot s-apleacă lin“.

Din mostrele de până acum, concluzia ce se degajă este că sufletul poetului vibrează la orice atingere cu natura și că, în consecință, partea cea mai bună a plachetei trebuie

căutată în strofe de asemenea gen, unde predilecția autorului s-a împlinit cu ritmica populară, dându-ne poezii, ca, de pildă, „Cântecul Fagului“, clare și sprintene“ (Traian Cantemir, Revista Bucovinei, nr. 8/1942, pp. 342-343).

„Teofil Lianu: „*Carte de cruciat*“, Colecția „Gruparea de Nord“, 1943. Ultima plachetă de versuri a domnului Teofil Lianu își trage seva inspirației din avântul eroic al celor ce-au plecat ca să se dăruiască zărilor răscolite ale Răsăritului, în buchete primăvăratece de ani abia îmbobociți. Dinamice și mereu înprospătate de alternanța peisajului cu tresăririle sufletești, poeziile „Cărții de cruciat“ urcă spre lirism diafan, fără opreliști și fără încrâncenări de formă. Spontane și muzicale, ele se alătură sau ritmului zbuciumat al încleștărilor de pe câmpul de bătaie, sau amurgurilor însângerate de reflexul rănilor deschise.

Cu toate acestea, lirica domnului Teofil Lianu nu cunoaște nota dezagregării sufletești și nici cea a eroismului răsfățat în cuvinte umflate. Păstrând atitudine medie, își umezește versurile în argintul melancoliei doar la amintirea plaiurilor natale. Pe acestea le vede nimbate în curcubeie de lumină și gândul i se îndreaptă spre dânsle ca spre singurele ostroave de odihnă meritată. Nu le râvnește din lipsă de solidaritate națională, ci din motive de epuizare fizică. Discret, el nu-și reliefează persoana proprie decât în psalmii calzi de la începutul plachetei. În celelalte poezii devine aproape disparent, lăsând loc larg colectivității. Din cauza menționată, lirica domnului Teofil Lianu se încadrează în vibrarea generală

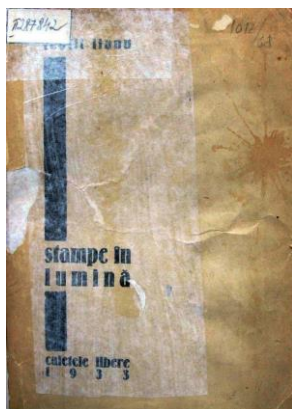
a nației, constituind procesul de nouă creație românească, la care colaborează atât etnicul, cât și întreaga experiență literară de până acum.

Placheta din urmă a domnului Teofil Lianu apare, în consecință, ca un tot bine încheiat, verificând, încă o dată, talentul de care dispune autorul. Purificându-se de micile scăderi din „Cartea stihurilor“, „Cartea de cruciat“ ridică creațiile proaspete la înălțimi de lirism fără prihană“ (Constantin Loghin, Revista Bucovinei, nr. 4/1943, pp. 204-205).

După război, Teofil Lianu se stabilește la Suceava și încearcă să supraviețuiască, beneficiind de discreta protecție a lui Ilie Grămadă și a lui Dragoș Vicol. În „șantierul literar“ al gazetei comuniste „Lupta poporului“ se tot anunță un volum de versuri, „Flamuri în zori“, la care lucrează Teofil Lianu și „în care cântă marile transformări ce au loc în țara noastră și munca și și lupta poporului de la sate“ (27 septembrie 1948). În vară, pe 30 august, publicase „Cântecul ovăsului“, un superb poem de dragoste, dar cu titlu înșelător. Încet, discret, Teofil Lianu dispare din viața culturală a Sucevei, apoi este încarcerat. În două rânduri, ultima dată prin anii '70, face Teofil Lianu închisoare politică, apoi, pentru că fiul său era dirijorul unei orchestre simfonice din nu mai știu ce capitală europeană și, din această poziție, ar fi putut vorbi credibil despre încălcarea drepturilor omului în România, lui Teofil Lianu i-a fost repartizat, la propunerea securității, un apartament splendid, într-un cochet bloc al Sucevei, astfel ca fiul său să-l poată afla ca beneficiind de un confort urban demn de invidiat. Numai că și el, și mai

tânărul Vasile Pânzariu, erau în permanență urmăriți, delatiunile cele mai dezgustătoare venind, după mărturia ultimului (Vasile Pânzariu și-a scos dosarul de la securitate) de la mai toți poeții vremii, cu excepția lui George Damian, care apăra în poezia bună „valori profund comuniste, profund patriotice și profund naționale“.

Datorită fiului muzician, Teofil Lianu a mai putut publica, uneori, câte un grupaj de poeme sau câte o carte de poezie, și mai ales versuri destinate copiilor, cu uzul pseudonimului „Dumbrăveanu“, „Lianu“ rămânând interzis. Nu făcuse nici un compromis, rămăsese „iconar“ până la capăt („Pe drumul cerului cresc flori de lapte / și vorbe noi înmuguresc în pagini”), și tocmai de asta „Ascultați ce spune vântul“ (București, 1958), „Cântăreții nopții“ (București, 1961) și „La poartă la Ștefan cel Mare“ (Iași, 1985) înseamnă trei biruințe ale „iconarului“ în confruntarea cu Istoria. „Și-era Domnița strașnic de frumoasă!“.

Răvaș pământean

Cresc deznădejtile cum crește-n nuci amarul,
cum crește-n iarba câmpului cenușa serii.
Cu mâni uscate, stau pe crucea zilei merii
și anii trec ca apa morilor hotarul.

Cresc deznădejtile precum cerneala-n file,
precum tristețea ploilor în elegie.
Deșertăciune-s toate și zădărnicie,
și umbră toată truda minții, Teofile.

(Streinul, Mircea, *Poeți tineri bucovineni*,
București 1938, p. 59)

Cântată la poarta cetății

Sufletul cât munții Vrancei
mi-a crescut. Oțelul lincii
l-am înfipt în palme, cruce,
sângele să mi-l usuce.

Ce sicriu, întreg pământul!
Când mi-o-nfășura, cuvântul,
fiecare vers din carte
poate fi, pe-aice, moarte.

Hei, măi buciumaș de lună,
îmi e carnea mătrăgună.
Ce să spun? Să spun de soare?
Ce să cânt? Să cânt ogoare?

Sunt atâtea ape-n țară,
toate au prundiș și cântec;
toate-n pumni de stele spintec
albăstrimi de cer, hotară...

Sunt atâți copaci. În coajă
fiecare c-o răscoală,
primăvara, și beteală:
pentru trupul lunii, mreață.

Sunt atâtea stele. Pâcle
le vor dezveli în plinul
toamnei, cum în floare-i inul
și în iazuri, cum în sticle.

Sunt atâția oameni: humă.
Sunt atâtea vorbe: umbre.
Sunt atâtea păsări sumbre,
și păduri de fagi, în brumă.

(Junimea Literară, Nr. 7-12, 1934)

Cuvântul crește în inimă

Iată codrii din pâcle vorbesc
Către ierburi, către crengi, către izvoare.
Într-o ghindă, păduri foșnitoare,
Într-un suflet, neam omenesc.

Sub secure, rău de sevă și lut,
Pasăre înfășurată în răzvrătiri grele.
Țărna răsturnată peste stele,
Crește tulpină pe sol temut.

Vorbele să ardă mare rug
La zbucnirea țării din goarne,
Arborii să freamăte-n carne;
Numai soare să cadă sub plug.

(Iconar, Anul II, Nr. 5, 1937, p. 3)

Popasul mâinilor pe brazdă

Cheia de rouă pe ogor.
Între romanițe și boz.
Val foșnitor de orz
Calcă-ntre pagini dor.

Zorii cu omete aurii
Bat în apele de atlas
Sufletul nalbă a rămas
Între bulgări uzi și stihii.

(Iconar, Anul II, Nr. 7, 1937, p. 2)

În Țara Fagilor

I.

Turn înalt, cetate naltă,
Mici creneluri, porți de fier.
Luna urcă-ncet pe cer
De pe lumea ceealaltă.

Somnul din chenar desprinde
Vremuri mari și chipuri vechi...
Toate sună prin urechi:
Arme, care cu merinde,

Tropote de cai în goană,
Suliți, flamuri, cum stă scris...
Domnul le privește-n vis
Și se-ncruntă din icoană.

II.

Zile trec și nici o știre
Nu s-arată din război.
Psalmi ca fagurii de moi
Doamna murmură-n psaltire.

De sub candela ușoară
Pe covorul somnului,
Umbra Maicii Domnului
În odaie se coboară

Clopot lin în dungă bate
Sub un vânăț minutar
Și frunzișul toamnei, rar,
Sună-n crengi singurătate.

(Revista Bucovinei, nr. 2/1942, p. 41)

Munți de iarnă

Munți de iarnă, singuri munți,
Sub zăpezi par regi cărunți,
Codrul, aprigă armie
Prin baladă fumurie.

Sară aspră de cristal,
Fiecare creangă, șal.
Liniștea s-arată peste
Culmi și ascuțite creste.

Cerb de ceață a trecut
Ca săgeata, neștiut,
Peste râpă, peste vale
Fără urmă, fără cale.

(*Revista Bucovinei*, nr. 4/1943, p. 184)

Curcubeu peste țară

I.

Cer albastru de oțel
s-a-ndoit pe umezi măguri.
Prunii cresc lumina-n faguri –
floare albă, burdujel.

Ciutură de soare, fir,
pe ogor de mălăiște.
Sună orele ca niște
bani de aur în chimir.

Brazdă caldă de noroc,
fier de plug a lins pe lanuri.
Pâlcuri moi de iarbă, canuri,
cresc în ziua de ghioc.

Mâini crăpate dăruiesc
lutului sămânță bună,
să răsară-n somn de lună
ca un dar împărătesc.

IV

Ce muiere, măi, și luna.
La ferești copaci de aur
Cresc subțiri. Pe cer de plaur,
Până-n șolduri mătrăguna.

Din departe, mai departe,
Vale de făclii. Sub pleoape
Cântecul nu mai încape,
Nici în gând și nici în carte.

Pe saltea de fân în floare
Doarme trup de sânziene.
Și pe frunte și pe gene,
Trestie de somn, răzoare.

VI

Numai stele la opinci,
Curcubeu în loc de brâu.
Versul moale ca un râu,
Rămurișuri în tilinci.

Oi ca mura, mițe moi,
Au dat iarba la pământ;
Oi cu mițe de argint.
Măi, ș-un freamăt de cimpoi.

*

În bătaia soarelui,
Buciume din haiducii.
Și pe file de stihii,
Crengile amarului.

Valuri moi de holde-n spic
Leagă-n fluier trup bălan.
Lângă frunte, măgheran,
Lângă cântec, trup voinic.

VIII

Seara asta în talangă,
Busuioc și calapăr.
Rupe-mi-aș din lună creangă,
Să ți-o scutur toată-n păr.

Din răcoare de cofiță,
Stele mari și rouă, măi.
La chimire, romaniță,
Cerul, Bărăgan de clăi.

Seara asta, magherană,
În prisaca verii, tei.
Ș-am să-ți fac din lună cană,
Din poemul meu să bei.

X

La întoarceri de livezi

Fiecare pom un stup
De lumină și se rup
Ceruri peste ierburi verzi.

Versul legănat în soc
Arde. Nalba-i pân' la sân.
De te-ași tăvăli prin fân,
Albă-ai fi ca un ghioc.

Inima cât floarea și
Sufletu-n albastru nai.
Maldăr moale de susai
Cât sub șold s-ar îndoi.

XIII

Cât să scriu, să pun sfârșit
Unui veac de călămăr,
Când cerneala ta de păr
Sufletul mi-a năpădit.

Curcubeul cărții, știu,
Va dura, măi, Doamne,— un cer.
D-am să-ți șuier ș-am să-ți cer
Să mă-ngropi în ochi de viu.

*

Frunză-a morții peste sat,
Mi-a cântat mări cântat
Cucuveaua și-a zburat,

Apele mi-a tulburat.

Ș-am încins pistoale grele
Și cuțite cu plăsele
Și pe murg gătit cu zele,
Tot la drum bătut de stele.

XIV

Trei flăcăi, trei brazi de dor,
La ușa pădurilor,
Au cântat ș-au întrebat
În colind despre-mpărat.

Fagii au gândit în freamăt,
Cerbii-n file de omăt
Au bătut bani albiori
Pentru alți colindători.

La fereastra zorilor,
La pālirea stelelor,
Trei fântâni au lăcrămat,
Trei mesteceni s-au plecat.

XV

Mănăstire, brazi în soare,
Ușă de stejar, rapsozi.
În desene: Voievozi
Și crăiese de cicoare.

Eva și Adam în piele
Și un măr frumos rotat,
Șarpe cu argint vărgat,
Fructe neculese, stele.

Iz de ceară și tămâie,
Piatră înflorită-n cruci,
Frați, cu palme de haiduci,
Vin, cu-aromă de gutuie.

Cărți cirile, bolți înalte,
În icoane: iad și rai,
Îngeri albi cu păr bălai,
Zapis, draci, cântar și alte.

Iesle joase, magi, odoare.
Steauă și păstori fugind.
Serafimi frumoși, colind,
Porumbel și ram de floare.

Letopiseț, semne, peană,
Ochi de poftă și păcat.
Miel de crin însângerat,
Maica-Domnului, vădană.

XVIII

Bade, cruce de voinic,
Cruce de pământ despici:
Mândră masă

De mătășă

Și pe ea colaci de soare
Și ștergare,
Mari ștergare.

Fluier, fluieraș de fag,
Scrie lună peste prag.
Fluier, fluier de argint,
Scrie trupul pe pământ;
Scrie-n lemn frumos de soc,
Sprâncene de busuioc.

Ziuă albă,
Grea de nalbă.

Înserare,
Sub ogoare.

Lângă somn, copac de lună,
Noapte bună,
Noapte bună.

Mire, mire,
Trandafire:

La capăt de sat sărac,
Pod de rouă peste veac.
La marginea câmpului,
Fluierele vântului,
Cărările sfântului.

XX

Soare, soare lăutar,
Arde-mi inima-n hotar
Și mi-o fară-mă cenușe
Și mi-o pune pe arcușe.

Ochii mi-i îngroapă, măi,
Lângă ierburi, lângă clăi,
Și mi-i crește și mi-i scrie
Pe ogor de iasomie.

Palmele-mi cu leatu-n vin
Mi le-nmugură-n pelin,
Mi le crește-n caldă vară
Curcubeie peste țară.

XXI

Bucură-te, Maică Bună,
Maică în pridvor de lună,
Că ți-e drumul dus pe cer
Cale albă, lăicer,
Că ți-e drumul dus și-ntors,
Lăicer de in netors.

Bucură-te, Maică Sfântă,
Pasăre de crin îți cântă,
Pasăre galbenă-n cioc
Pe creangă de busuioc,

Pasăre, aripi de nalbă,
Pentru cale, pânză albă.

Bucură-te, bucuria
Holdelor și melodia
Apelor strălucitoare,
Arborilor de răcoare,
Dobitoacelor și pâinii,
Ierburilor și țărâni.

Bucură-te între stele
Și luceferi și zorele,
Și luceferi și câmpii
Și ogoare aurii,
Între arbori grei de rod,
Cale de argint și pod.

Bucură-te, mândră floare,
Că ți-e fiul trup de soare,
Trup de soare, trup de rouă,
Trup de mănăstire nouă,
La culesul zorilor,
În poalele florilor.

XXII

Iarnă, creangă de omăt,
Drumuri albe până hăt...
Sub pădure: mărgărint
Și ștergare de argint.

Din hotar până-n hotar,
Jaf de fulgi cât fluturi: dar;
Pas de înger și troian
Pân' la brâu din lan în lan.

Drum de sănii, până-n leat,
Tata – stea a săgetat,
Stea albastră. Căpriori,
Noaptea pe la cântători.

Țara, câtu-i lungă, hăi!
Câtu-i lată, zurgălăi,
Roi de stele, măr domnesc
Ș-un plug nou, împărătesc.

Un colind frumos de-un ceas
Ș-o fântână ce-a rămas
Dezvelită lângă cer,
Lerui, Doamne, Lerui-Ler.

Munți de lună și voinici
Și luceferi de arnici
Și de aur, grâu frumos,
Cum e fața lui Hristos.

XXIII

Năruie-te, năruie,
Lutule, pe anii mei.
Lună, codrilor de tei
Dăruie-te, dăruie.

Strânge-mi bob de cer la prânz,
În năframă de fuior.
Bea din apa codrilor,
Gândule, sălbatec mânz.

Cu poem de sânge cald,
Crește-mi numele pe brazi.
Înserare, crești din iaz,
Peste trestii, ca un fald.

Scutură-te, scutură,
Dimineață, sub opinci,
Peste scrisul meu de-aici –
Rouă grea, o ciatură.

1.

Cu penița de oțel,
Scrie lanu-ncetinel.
(*Plugul...*)

2.

Peste crâng de tei,
Stol de porumbei.
(*Zorii...*)

11.

Plug de aur în grădină
Taie brazdă de lumină.
(*Condeiu...*)

12.

Peste satul tău și-al meu
Lăcrămează Dumnezeu.
(*Ploaia...*)

16.

Când cad stelele în rouă
Rupe dimineața-n două.
(*Pușca pândarului...*)

27.

Ciobăniță, păr bălai,
Paște oile pe plai.
(*Stelele și luna...*)

37.

Dimineața după ploi,
Beau lumina din trifoi.
(*Melcii...*)

54.

Lângă apă lină,
Fluier de lumină.
(*Singurătatea...*)

(Streinul, Mircea, *Poezi tineri bucovineni*,
București 1938, pp. 59-70)

Sus pe creasta codrului,
cântă cuc nemângăiet,
Adă arcul să-l săget
cu săgeata soarelui.

Să-i mușc limba de argint
și să cânt în locul lui,
peste țara nimănu
cu lumină pe pământ.

Îngerii, de m-or afla,
mi-or da apă ca să beu
din ulcior de curcubeu
și tain de drum mi-or da.

*

Aici ogoarele se-nchid.
La poartă stă jitar de brumă.
Căderea stelelor fac sumă
în coajă galbenă de blid.

Închid veacul între foi.
Cocorii drumuiesc în lună.
Și calea-laptelui stă dună
pe coale de albastruri moi.

(Iconar, Anul I, Nr. 5, 1936, p. 2)

Gravură în lemn

Cad ploi albastre pe păduri,
Ploi albastre în poieni ierboase.
Pâcle moi conturează case,
Între arbori luminoși, case suri.

Frunzele plantelor reci
Au luciu de metal și s-apeacă:
Dumnezeu, cu glas dulce de prisacă,
Mână cerbi de aur pe poteci.

Fagii s-apeacă și ei,
Grei de mușchi, s-apeacă din șele.
Crengile sunt grele, frunzele sunt grele,
Stropii de ploaie picură grei.

*(Revista Fundațiilor Regale,
Anul V, No. 8, August 1938, p. 4)*

Luceafărul între foi reci

Peste versul spus, léspezi.
Peste versul nespús, cer.
Drumul poetului, drum de năier,
Orele inimii, lebezi.

Pasul numelui trece
Sevă albastră în lemn.
Numai sufletul are semn:
Pâclă albă sub stea rece,

*(Revista Fundațiilor Regale,
Anul V, No. 8, August 1938, p. 5)*

Inscripție

Letopisețul domnesc nu s-a mai scris.
Drumul a făgăduit țara în Cotnar.
Lângă trup cald, rugăciune de cais,
Coșuri de poamă, luna în primul pătrar.

Prințul a băut și-a însângerat
Cu săgeată de aur, ciută neagră, zeu get
A crescut cu stejarii din codrul luminat,
Cu luceafărul de pe vârfuri de brădet.

Sângele a curs; și-n inimi de lut, vin,
Melodie de soare neștiut în grai.
Apele cântecului legănau pelin
Cu tulpina amară și mucegai.

Oștile îmbrăcate în stele au rămas
La hotarul cerului, fără pod.
Numele căpitanilor, cenușă-n vas,
Viers în lăută albastră de rapsod.

*(Revista Fundațiilor Regale,
Anul V, No. 8, August 1938, p. 6)*

Cuvântul a căzut în limpezimi

Dunăre alunecă melodii în deltă,
Pâcle de argint. Pulberea moale
Scrie inima de brumă pe coli.
Luntrea lunii în păpuriș, zveltă.

Steaua pescuitorului e mare:
Pod de aur peste livezi de alge,
Palmele înflorite în solzi și large
Vâsle de frunze, sub cruci polare.

(*Revista Fundațiilor Regale*,
Anul V, No. 8, August 1938, p. 7)

Peisaj

Luna a legat tulpină de tulpină
Vișinii grei de floare ca zăpada.
În stupi de aur, livada
A coborât până în lumină.

Miere de aur, ceară de aur,
Zumzet de aur în prisacă.
Cerul e imens ca o placă
Peste plaur ierbos, peste plaur.

Peste casele cătunului, stele,
Stele ca bruma de subțiri și pace.
Liniștea rourată se desface
Clătinare catifelată de lalele.

*(Revista Fundațiilor Regale,
Anul V, No. 8, August 1938, p. 8)*

Anul necuprins în carte

Câmp cu viscole, câmp cu zăpezi,
Fiecare luceafăr cu livezi;
Fiecare poem, lăută
Prin ogor românesc de cucută.

Streșina cântecului, ștergar
De omăt până peste hotar,
Ciută de crin spune la fereastră
Zori cu lumina albastră.

Împărat roman a rămas
Să pornească soarele din popas –
Bou alb ca helgea – și să-ntoarcă
Plug de aur în brazdă tracă.

*(Revista Fundațiilor Regale,
Anul V, No. 8, August 1938, p. 9)*

Amintire lângă râul luminat

Livezile au foșnit în carte
Cu iarbă neștiută de coasă.
Copilărie prioară de-acasă
S-a înțelenit în somn și mai departe.

Pe file au căzut mere coapte
Odată cu stelele. Zorii
S-au prins ca albinele de căpriorii
Văzduhului albăstrit peste noapte.

Cuvintele au crescut ca romanița
Pe hat, în anotimp vârstnic,
Cu luna căzută pe ochi crâsnic,
Cu luna căzută pe lut, cu penița.

*(Revista Fundațiilor Regale,
Anul V, No. 8, August 1938, p. 10)*

Peste munți a trecut duh alb

Dimineața crește albă în aburi,
Se revarsă argint peste păduri.
Râuri leagănă pe cer gravuri,
Dumnezeu se îmbracă în arbori.

Totul e încă în umbră. Roua
Culcă fânețele în oglinzi.
Peste iazuri, crengile fagilor stau grinzi,
Frunza stejarului își sună zeaua.

(*Revista Fundațiilor Regale*,
Anul V, No. 8, August 1938, p. 11)

Moartea gravorului iconar

Sufletul se așterne în carte
Viers auriu ca romanița,
Fluier de fag, să-l știe miorița,
Viers ars de dor și de moarte.

Liniștea gândurilor se destramă
Printre fagi, printre uluci și mesteceni;
Sângele din inimă trece-n
Lutul cald ca-ntr-o vamă.

Iarba se leagănă, se leagănă,
Freamătul e mulcom, e moale;
Crengile se lasă mai pe poale,
Luna trece prin vis galbenă.

(*Revista Fundațiilor Regale*,
Anul V, No. 8, August 1938, p. 12;
Revista Bucovinei, nr. 9/1943, p. 422)

Evangelică

Mironosițele-au cules din pângul zorilor
numai argintul ierbii aromate
și din podoaba zării-nrouate
Numai răcoarea plină de azurul florilor.

Și-n amfore cu semnele celui mai alb cuvânt
au dus ofrandă Fiului Mariei,
care-nsetat de apa bucuriei
a coborât albastrul cerului peste pământ.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 3)

Zvoniri bune

Din clopoței mărunți de lună merii
își sună-n aer înflorirea albă.
Luceferii ca muguri mari de nalbă
atârnă grei în drumurile serii...

E mai ușor acuma somnu-n apă
și mai cuminte adierea parcă.
Pocale de mătăasă pură-ncarcă
argintul lacurilor în etapă.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 5)

Miraj

Înmuguriri de liniște pe iaz
sporesc singurătatea stuhului.
Mâini albe au țesut văzduhului
izvod de fir albastru și topaz.

Cresc gândurile bune-n crug stelar.
Cresc nuferii și se prefac în aur.
Mâini albe au sădit în brazdi de plaur
argint de lună-n ultimul pătrar.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 5)

În mănăstirea Sucevița

În mănăstirea de la Sucevița,
Precum și spune-ngălbenita filă,
Domnița Voievodului Movilă
Spre pomenire și-a lăsat șuvița.

Și urma gândurilor de mătasă
Și-a degetelor albe și trudite
Rămas-au pe ștergarele-nflorite.

Și-era Domnița strașnic de frumoasă!

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 9;
Junimea literară, nr. 1-3/1933, p. 27)

Heleșteie albe

Oglinzi de apă, dezvelite-n lună –
încremeniri de stele în hodină.
Buratecii cu ochii de lumină
descântă pentru povestire bună.

Scriu trestii semne și imagini
în adierea despletită-n noapte.
Pe drumul cerului cresc flori de lapte
și vorbe noi înmuguresc în pagini.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 11;
Junimea literară, nr. 4-6/1933, p. 83)

Primăvară nouă

Peste noapte-au înflorit cireșii-n pumni de lună,
dând cu râset alb în calea zorilor mirate.
Stelele n-au pâlpâit, ci, pe neașteptate.
s-au topit ușor ca ceara-n rugăciune bună.

Zărilor împurpurate au vestit lumină
și-au cântat ce pasări fără nume, poate îngerii?
Niciodată n-am văzut mai multă floare-n sângeri
și mai binecuvântata dezlegare-n tină.

Degete subțiri de aer și-au sunat inelele
în zvonirea mugurilor dezghiocați, pesemne
să se uite-n ochii tăi albaștri și să-nsemne
câte se vor mai întoarce iar din rândunele.

Soarele a scris pe sul albastru de tărie
bucuria ta și a gravat-o în imagini;
cu penel de-argint a tras apoi pe pagini
de prundiș căi albe îngerilor ce-au să vie.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 13)

Pescarii lui Isus

Pe-atunce Mucenicii Domnului
ședeau la sfat sub pâlپâit de stele
și ascultau Iordanu-n pietricele
cum cântă luminarea veacului.

Și-n floarea fragedă-a măslinilor
întrezăreau viață azurie
cu îngeri buni crescuți în melodie
și pură strajă-a serafimilor...

Târziu, sub alb de lună și argint
trăgeau năvoadele din apa nouă
și pe țarina umedă din rouă
își împărțeau curatul mărgărint.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 15)

Icoane

Înfiorări de holde pe hotar,
șuvițe moi de vânt la tâmpla serii.
Pe undeva, nestingheriți, minerii
dezgroapă luna – bulgăre de jar.

Cu îngerii zvârliți cândva din rai,
salcâmiu tănuiesc în floarea albă.
De cer atârnă prea frumoasă salbă
făcută dar de Doamna unui Crai.

Mâini mici în iarba-ntinsă spre văzduh
au aruncat fărâmituri de rouă.
Un liliac a frânt tăcerea-n două
și-a șovăit în lună ca un duh.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 17)

Pastel mic

Lui F. Ozar

Din mâini de iarbă și răcoare,
cuminții melci
culeg fărâmituri de soare.

Și pe cărări mici de lumină
duc rodul bun
să-l crească-n fragedă tulpină.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 19)

Însemnare

Vorbele le-am îngropat în foi de carte
și le-am incrustat pe ulmi în luna Marte.
Le-am ascuns în palme negre de țărână,
le-am cioplit în lespezi aspre de fântână.

Le-am adaos nopților ce duc în lună,
le-am cântat în floarea rea de mătrăgună.
Le-am pornit apoi la drum,
nouri cenușii de scrum –

și le-am descântat în apă
ne-ncepută, din etapă.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 21)

Mi-a ghicit bătrâna Fatma

Sufletul, sârmanul, ți-a-nflorit
limpede de tot ca o sudalmă.
Uite-așa-ți stă linia în palmă
(să mă bată sfântul de la schit).

Și vei fi un om cu mult noroc.
Vei avea prieteni, bani și toate.
Însă, bucurii nu te vor bate
cum stă-n firul ist de busuioc.

Ai iubit sau vei iubi de-amu
un boboc de peste vechi hotare.
Vei avea... o, nu mai spun... amare...
(fugi de-aici duh rău .' Uhu, uhu!).

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 23)

A doua elegie

Am ascultat cum înflorește liniștea-n pecingeni,
cum își dezgrop comoara singuraticii painjeni.
Cum sub călcâiul brazdei sună oasele uscate
și cum de-un veac n-ați mai venit tovarăși prin cetate.

Cum își încearcă în piatra de hotar strigoii dinții,
cum își mai numără și azi avarii-n pumni arginții,
cum dracii pun la sfat să se răscoale-a doua oară
și cum bătrânii vraci se-nchină stelelor de ceară.

Am ascultat cum rod la temelie minții carii,
cum nu mai știu odihna bună-a lutului lemnarii,
cum plâng cu ochii-n palme îngeri de pe icoane
și cum se uscă-n voi truditele de drum ciolane.

Cum toată primăvara asta plantele de humă
au izvodit în ciuda mea chenare noi de spumă;
cum soarele și-a prăbușit cu zgomot surd de tină
jăratecul în ochii voștri putrezi de lumină.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 25)

Scrisă-n țintirim

Aici eu voi spori tăcerea morților
și lutul bun de cărămizi și oale
și vorba plantelor cu frunza moale
și numărul nepomenit al crucilor.

Aici unde-și deschid intrările de lut
veacul greu, adâncul greu și somnul,
voi putrezi cuminte întru Domnul
cu anii umezi căpătâi și așternut.

Și vei veni și tu într-un amurg puhav
cu nouri plictisiți și singuratici
și sufletele-ne hulubi sălbatici
vor trece grabnic zarea lutului bolnav.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 27)

Peisaj

Pâlpâie spornic stele zvârlite pe cer,
dorm în adânc de sihle izvoarele multe.
Cerbii fricoși din mers s-au oprit să asculte
crengi înflorind sub degete albe de ger.

Zările strâmte taie cărări peste gând,
pas de opincă scârțâie aspru-n zăpadă.
Haite de lupi adulmecă proaspătă pradă.
Dorm peste măguri anii de cine știe când.

Ulmii ridică brațe subțiri de cleștar
blagoslovind lumina pe crengi înghetată.
Picură-ncet ca floarea de măr de curată
peste-ntuneric pacea din lanul stelar.

(Lianu, Teofil, *Stampe în lumină*,
Caiete libere, București 1933, p. 29;
Frize, Anul I, No. 4,
iunie 1934, p. 4)

Trei am fost

Trei am fost și noi tustrei cântam,
Botul lunii ne lătra la geam.
Sânge cald curgea-n ulcele noi,
Mâinile se desfăceau noroi.

Trei cântam, dar numai doi la fel
Viers ca îndoire de otel.
Se târa lumina prin livezi,
Peste noi creșteau copacii verzi.

(*Convorbiri Literare*, Nr. 1,
Ianuarie 1941, p. 36)

Psalm

Sufletul îmi luce ca o coasă,
Nu-mi ajunge țarna, tiu-mi ajunge.
Vara trece prin oțel și lasă
Țară grea de pâine și n-ajunge.

Pleacă, Doamne, Cerul mai aproape.
Inima-i ca lutul, grea ca lutul.
Anii au căzut la fund de ape.
Mă cuprinde pământescul lutul.

Trece Maica, albă psalmodie,
Gura mea e ură, arc de ură.
Vânt înmiresmat din câmp adie.
Parcă desenează pom de ură.

Trece Fiul, calea vad de soare;
Port în mâni oțele, cânt oțele.
Flori în porți și binecuvântare,
Pașii Lui se-nseamnă cu oțele.

Fruntea peste brazdă se apleacă,
Înflorește sânge, ram de sânge,
Câmpu-i greu și casa e săracă,
În tulpina arborelui, sânge.

*(Convorbiri Literare, Nr. 3,
martie 1941, pp. 348, 349)*

Pământ nou

Dimineața stăruie-n lumină;
Zarzării au descuiat spre lume
Clopot alb. Și eu te știu pe nume
Sunet alb în cruce de tulpină.

Poarta țării către brazdă, largă;
Mănăstirea soarelui, înaltă.
Pana scrie, crește de sub daltă
Linie de trup subțire, daltă.

Vama primăverii, fără cheie;
Trec lăstuni și cântă-ncet năierul.
Pași desculți desfac în iarbă cerul
Și copacii și livezile-n știubeie.

(*Convorbiri Literare*, Nr. 5-6,
mai-iunie 1941, pp. 632, 633)

Depărtata copilărie

Joc de flăcări focu-n vatră,
Umbrele și cresc și scad;
Noapte, liniște de piatră-i
La ferești, la uși de brad.

Cald și așternutul moale,
Genele mai grele mi-s;
Toți din casă dorm și cale
Printre ierburi mari de vis.

Stea de aur vine-aproape
Lângă streșină, mai jos,
Și într-un ochi de geam încape
Ca-n icoană de frumos.

Tata doarme, doarme mama,
Poate sunt pe-un drum pustiu...
Somnul peste ochi năframa
Îmi-o dă și nu mai știu.

(*Gândirea*, Anul XXIII, Nr. 3,
martie 1944, p. 147)

Întâia zăpadă

Frumoasă-i întâia zăpadă
Cu-ntâile păsări ce vin
În albe peneturi de crin
Prin pomii înalți din livadă.

Și-ntâia fugară cărare
Pe sub singuratecul plop
Ce-ascultă cum trece-n galop
Amurgul sub clinchete clare.

(*Gândirea*, Anul XXIII, Nr. 3,
martie 1944, p. 147)

Stea de brumă

Stea de brumă te apleci
Peste anii mei de-acum.
Ulmii iar îmi ies în drum
Rămuriș de frunze reci.

Ce baladă-n lemn de soc
Mi te-aduce-aici îmbăt
Peste cel dintâi omăt
Chiar cu luna la un loc?

De te-aș întreba de vis,
De-nserări, de altceva,
Vorba floare ți-ar suna
De mălin ori de cais.

Câtu-i cerul de-nstelat
Știu, dar nu știu să-ți cuprind
Frumusețea de colind,
De colind îndepărtat.

(*Gândirea*, Anul XXIII, Nr. 3,
martie 1944, p. 148)

În anul nostru

De sub munți de brumă
Râuri trei se-ndrumă
Și de la temeii
Înspre zăriști trei.

Cel către amiază
Țarini luminează
Și sub naltul foc
Holdele se coc.

Înspre soare-apune
Altu-i de tăciune
Și cetăți de-oțel
Clătinase-n el.

Către soare-vine,
Cel cu valuri line,
Iar pe luciul lui
Drumul omului.

Doar spre miază-noapte,
Pe hotare șapte, Numai tun și tun,
Numai corbi s-adun'.

(*Gândirea*, Anul XXIII, Nr. 3,
martie 1944, p. 148)

Carpatică

Zăpadă, zăpadă,
Pădurea se lasă
Sub chiciură deasă:
Intrăm în baladă,

Cântare de pară
Ca soarele în flamuri
Pornim pe sub ramuri
De marmoră clară,
Vin cerbii-mpărații
Prin tainice strunge;
Omătul ajunge
Sub fagii-nstelații.

Și urșii coboară,
Mistreții și râșii...
Veniți par și târșii
Din nordică țară.

De vârstă, de moarte,
Nimic nu ne-arată.
O stea mai brumată,
Atât doar departe...

(*Gândirea*, Anul XXIII, Nr. 3,
martie 1944, p. 149)

Carmen

I

Lumina numelui tău, lumina zăpezii,
Culcată peste arbori, peste pământ,
De nu te mai pot cuprinde în cuvânt.
Trec pasări albe, peste somnul livezii.

În fiecare arbore, o mănăstire
Cât floarea crinului, cât inima;
Tulpina, zugrăvită în amintirea ta
Trec orele peste coardele unei lire.

II

Se leagănă amintirea, ca iarba,
Ca roua se scutură peste sufletul meu.
Ne-a spus veacului în același destin Dumnezeu.
Frumoasă ești; în poem, ca nalba.

Ne înfășoară iubirea ori prietenia?
La fel e lutul din care am crescut.
Cuvintele cresc în lut, cântecul crește în lut.
Se scutură peste pantofii tăi iasomia.

III

Copilăria, ca un bulgăre de soare,
S-a reîntors prin grădina cu trandafiri
Îți scriu ochii și sprâncenele subțiri,
Îți desenez inima ca pe o floare.

Albastrul de peste case, de mai departe,
L-aștern iarbă sub picioarele tale mici.
Ca-ntr-o biserică să te simți aici,
Ca-ntr-un psalm de prisacă în această carte.

IV

În dreptul ferestrei, o stea galbenă.
Din câmp vine mireasmă de trifoi.
Adânce-s fântânele cântecului din noi,
Sub streșină, o creangă de măr se leagănă.

Ascult numele tău în amintire.
Coline de primăvară în urmă rămân.
Se clatină iarba, te cuprinde pe lângă sân,
Albastrul cerului e ca frunza de subțire.

V

Zăpada lunii curge prin fereastră,
Ne sunt de lumină umerii grei.
Tristețea ochilor tăi a înnoptat în ochii mei.
Zăpada lunii curge peste moartea noastră.

S-aude-n inima pământului de afară

Lumina fructelor, foșnitoare foi.
În inima pământului din noi,
Un țărni albastru de primăvară.

(*Gândirea*, Anul XVII, Nr. 7,
Septembrie 1938, pp. 372, 373)

Boian

I

Amurg de aur, vis împărătesc:
Trei turnuri, trei biserici cresc;
Pe ele Dumnezeu trudit își culcă
Tristețea Lui, ca bruma peste luncă.

S-apleacă pomii de atât troian,
O stea s-aprinde-n slavă cât un bou
Și altele mai mici și încă una;
De către câmp, albește cerul luna.

Din case luminate, lângă drum,
Se-nalță-n aer caiere de fum.
Iar plopii stau de strajă, albe suliți
Și noi ne pierdem prin tăcute uliți.

II

În Iunie. Semănătura mare.
Lumina zilei clară, fără nori.
Pe sape se apleacă prășitori,
Pelinu-i nalt și socul greu de floare.

Sub peri umbroși amiaza-ncet se cerne

Prin ramuri cu frunzișul răcoros.
E cerul lângă ierburi, cerul jos.
Amestecat în miros de lucerne.

Cu gene lungi de aur sânziene
Și-apeacă frunți curate la pământ.
În boarea caldă, morile de vânt
Își răsucesc aripile alene.

III

Bate luna numai lutul,
Numai valea, numai Prutul
Și ne lasă-n ceea parte
După somn și după moarte.

Sălcii joase, jos frunzișul,
Albă-i valea, alb prundișul;
Mura-n foi de iasomie
Culcă-și fruntea azurie.

Se apleacă-n somn alunii;
Stele mari în vârșa lunii;
Și nisipul, ca ghiocul,
Își privește-n apă jocul.

Peste lozia înaltă,
Drum pe lumea cealaltă.
Zboară pasăre străină,
Fără grai, fără hodină.

(*Convorbiri Literare*, Anul LXXIV, Nr. 7,
Iulie 1941, pp. 755, 756)

Aureole

Mi-e sufletul lină plecare
Spre țara rămasă în vis;
Prea multă tristețe-am închis
În cântec, în albă-nserare.

Ce drumuri de singurătate
În vale de somn se ascund!
Doar ape de murmură-n prund
Sub lună, sub sălcii plecate.

Leagănă-mă, vântule,
Ca pe frunză, ca pe floare,
Lângă flacăra de soare
Lasă-mă, pământule,

Cântec nu-s și aripi n-am,
Nu știu drumul mai departe;
Suflet întristat de moarte
Mi-l umbrește fraged ram...

Noapte lină, liliacu-n floare,
Roua luminoasă pe cărare.
Unde duce drumul alb de stele
Pe deasupra țarinilor grele?

Sufletul mi-l zăbovește Domnul,
Pașii mi-i înceteșează somnul,
Serile duc anii mai departe
Fără drumeție, fără moarte.

Sub mărul umbros din livadă
Lumina se cerne spre seară,
Bunica pe fus înfășoară
Fuior de argint, de zăpadă.

Mai toarce și iarăși se-nchină
Și fructele-atârnă aproape,
O umbră de vis peste pleoape
I-aduce înalta sulfină...

Cât ești, plopule, de-nalt
Umbra ta tremurătoare
Nu ajunge pân-la soare,
Pân-la malul celălalt.

Numai când după-nserat
Tace valea fumurie,
Doar o stea îți întârzie
În frunzișul rourat...

Mi-s mâinile prea omenești
Și sufletul prea lângă mine;
Alerg printre nalte tulpine
De liniști, de arbori cerești.

O singură galbenă stea

Îmi pâlpâie-n ore brumate.
Vânt moale, de singurătate,
Mă leagănă ca pe-o nuia.

Deșertăciune toate câte scrim
De cugetăm prin grai sau lină liră;
O stea ș-aceeași din înalt se miră
De-atâta vis ș-atâta țintirim.

Ca iarba ne petrecem pe pământ
Și gând cu gând ne scuturăm întruna;
De ne-om lega cu soarele, cu luna,
Țărână suntem, batere de vânt.

(*Gândirea*, Anul XXII, Nr. 5,
mai 1943, pp. 251, 252)

REFERINȚE CRITICE:

N. LADMISS-ANDREESCU:

teofil lianu: *cer valah* (iconar)

Poposind sub acest cer valah, găsești o liniște stelară, caldă, pentru că nu e simbolică, ca a lui Petică, de pildă. Ea apare ca un antipod al cotidianului exterminant și te conservă pentru o trăire mai pură. Desigur că în rondul poeziei de azi Lianu ocupă un loc pe lizieră. Nu prin inferioritate, ci prin incantație, prin acel mistic alb, atât de rar în poemul nou. Se reliefează o halucinație de îngeri și zăpezi celeste:

*Căruțașii de la marginea pământului
au trecut în zbor spre seară coama vântului,
prunduind cu stele cărăruia somnului
care duce albă pân-la Maica Domnului.*

(Calea lactee).

sau:

*... doar în jurul apelor ca pe poiene
urca Isus și înflorea sub lună ca o nalbă.*

(Popas alb).

Rar când Lianu are ieșiri de sentiment. Nicăieri nici o atitudine, oricât de vagă. Zugrăviri meșteșugite și albe, viziuni care alcătuiesc un fond pictural, fără deviații în cel mai mic taifun de viață. Chenarul poeziei lui Lianu închide ape potolite până în străfunduri.

Desigur că această perspectivă, pururi aceeași, plictisește. Lianu abundă în prea mult epic, e un epic integral. Toată poezia lui e descriptivă. Faptul, desigur, nu constituie o acuză, dar denotă surse limitate de creație. Același chenar de înalt miraj poate fi utilizat într-o efuziune lirică, mai proprie vremii.

Cu cele trei plachete, deși prea dese pentru puțința unei adânciri rodnice, Lianu se fixează între cei câțiva buni poeți bucovineni.

(Lanuri, Anul I, no. 10, iunie 1934, p. 9)

Ovidiu PAPADIMA:

Teofil Lianu – *Cer valah*

Dl Teofil Lianu aduce, în placheta *Cer valah*, mult mai puțină voință de a impresiona. Versul e întruchipat mai sobru și linia inspirației sale e întrucâtva mai hotărâtă.

Aceleași căutări în folclor și în mitul religios, aceeași așteptare, încă, a unei proprii înțelegeri. Și aceeași problemă a lexicului, care, de multe ori, e bătută pe loc inutil, ca și la dl Streinu. Să crezi instrumente noi de expresie, când ai la îndemână altele neuzate, e o consumare inutilă de entuziasm poetic. Căci a scrie *legendic* în loc de *legendar* sau *de legendă*, *ape montane* pentru *ape de munte*, „prund” *geral*, și salut *seral*, expresii ce se întâlnesc des în lirica bucovineană, e un lux pe care și-l pot îngădui foarte puțini creatori cu o largă viziune. O statistică a cuvintelor create de scriitorii noștri astfel ca să aibă viață până la noi, ar fi surprinzătoare. Bunul simț al lui Costache Negruzzi, bunăoară, i-a îngăduit să creeze mai mult pe tărâmul limbii, decât pathosul romantic al lui Vasile Alecsandri.

Din fericire, dl Lianu, mai puțin ca alți tovarăși ai dumisale de gânduri și poezie, nu e frământat prea mult de acest pathos. Lirica sa, întrucât se poate lămuri din începuturile incerte de acum, ar putea ajunge la o expresie de lumină fluidă, pe firul acelei unduiri muzicale ce străbate natura din versul lui Eminescu. Iată o strofă ce poate prevesti:

*Cum trec cerbii peste somn hotarul
Să adauge singurătate
Ramurilor din adânc lunatic
Heleşteielor cu somn brumatic.*

Atât, deocamdată.

(*Gândirea*, Anul XIV, Nr. 3, martie 1935, pp. 162, 163)

N. LADMISS-ANDREESCU:

Teofil Lianu, și el iconar

Di Teofil Lianu, și el iconar, și el excelent poet, și el cântând pe struna unei autentice poezii, este încă unul din poeții de care expoziția (literară de la Cluj – n. n.) s-a lipsit, în detrimentul ei. Dacă ne-am aminti numai de acele minunate poeme, publicate în diferite reviste, și întitulate generic „Curcubeu peste țară” – și tot ar fi destulă justificare pentru bunele noastre păreri despre poezia acestui bucovinean.

La expoziție putea prezenta victorios, oricare din pasagiile „Curcubeului peste țară”. Iată, noi dăm pe acesta¹:

„Stelele le voi culege
fără cântec, fără lege
și le voi suna-n tălângi
și le voi topi în crengi.

Le voi răsădi în carte,
Fiecare-un cer aparte,

¹ „Lanuri”, an, 11, Noemb.-Dec., 1934, No. 15-16

și le-oi azvârli pe vin,
fiecare un florin.

Le voi răcori-n fântâne,
le voi frământa în pâine
ori le-oi bate la chimir
floare: aur bob și fir”.

(Ladmiss-Andrescu, N., *Semne și mituri*,
Mediaș 1937, p. 100)

Ovidiu PAPADIMA:

Teofil Lianu – *Curcubeu peste țară*

Întâlnirea cu versul de acum al dlui Lianu îți dă ceva din bucuria rară a căutătorilor de aur. Izbucnește în el pretutindeni harul de lumină al poeziei, – nesilit, neprefăcut. Cântărești în palme bobii grei și puțini de soare și te bucuri de belșugul ce va să vie. Poezia dlui Lianu e încă tot o anticipare, – dar o mare anticipare. Impresia mai puțin certă pe care ți-o lăsa *Cer valah*, întâiul mănunchi de versuri pe care i-l cunosc, – acum se întărește: Dl Lianu e, hotărât, un mare talent, care încă își încearcă mărunț gamele și nuanțele.

Te bucură vestirea lui, fiindcă pogoară pe drumul împărătesc, de lumină calmă și plină, – al poeziei celei mai aproape de sufletul românesc. O cale ce pornește de la *Sburătorul* lui Heliade, prin *Doinele* lui Alecsandri și *Călin* al lui Eminescu, prin *Darurile pământului* ale lui Nichifor Crainic și *Povestea Maicii Domnului* de Ion Pillat, până la poezia lui Radu Gyr și N. Crevedia.

Versul dlui Lianu de acum dezvoltă filonul „Colindei” din *Cer Valah*, în tonalități de luminată rugăciune:

*Bucură-Te Maică Bună,
Maică în pridvor de lună...*

Întâlnești și alunecarea de șarpe a descântecului:

*Cruce-n cer, cruce-n pământ,
Soarele și Domnul sfânt...*

Dar specificul, personalitatea puternică a acestei poezii nu o aduce, de astă dată, vraja lor selenară, cât zumzetul de stup în soare, de belșug robust, voios – al *plugușorului*. Dl Lianu, cu o fericită intuiție, a exploatat cel dintâi la noi temeinic extraordinara pulsație de viață care ritmează poezia *plugușorului*. Toată senzația de sevă tare, de rod greu, de lumină plină de vară, – de aici crește.

Tot volumul e aproape un șir de metamorfoze ale *plugușorului*. Iată, bunăoară, cum apare un peisaj de iarnă chiar:

*Iarnă, creangă de omăt.
Drumuri albe până hăt...
Sub pădure: mărgărint
Și ștergare de argint.
Din hotar până-n hotar,
Jaf de fulgi cât fluturi: dar;
Pas de îngeri și troian*

Pân-la brâu din lan în lan

Până și imagina pură și sănătoasă a dragostei, așa cum o aduce poetul, crește tot din această bucurie de răsfaț al belșugului pământului:

*Seara asta în talangă,
Busuioc și calapăr
Rupe aș din lună creangă
Să ți-o scutur toată-n păr...*

Totuși întreaga poezie a cărții rămâne la tonalități minore, – cu toate orizonturile ei vaste plugărești.

Întâi, din pricină că dl Lianu exagerează în eliminarea *verbului* din poezie. E un procedeu din care dl Radu Gyr a scos efecte admirabile. Și se pot scoate. Dar cu condiția să nu se abuzeze. Dl Lianu apasă prea des această claviatură. Sună frumos, dar poezia rămâne doar gângurit:

*Romaniță, romaniță,
Fagure-aromat de lună;
Pasăre cu pana brun,
Ochi înrouați, Domniță.*

Alteori, capătă chiar o structură pur enumerativă, un fals aer naiv didactic, cum e în poemul XV: *mănăstirea*.

Însă ceea ce îi dă cu deosebire caracterul minor este aspectul ei pur nativ, de materiale nu atât neprelucra-

te, cât neîmbinate. Nu aduce viziuni de viață și din cosmos, nici măcar cristalizări de sentimente, ci mai mult stări apropiate de organic, de euforie. De aci, caracterul ei fragmentar. Poemele nu au nici unul titlu, – fiindcă nu au ceea ce s-ar numi, cu un termen destul de impropriu pentru poezie, o *temă* precizată. Iar jumătate sunt splendide jocuri lirice, – dar numai jocuri, – pe linia metaforică a ghicitorilor populare:

Ploaia

*Peste satul tău și-al meu
Lăcrămează Dumnezeu.*

DI Teofil Lianu și-a pus acum la punct, prin toate acestea, un admirabil nai poetic. Rămâne să aibă curajul și stăruința să cânte în tonalități majore. Însemnăm, până atunci, ca o mică arvună, minunatul poem *întâi* (pag. 7), al semănatului.

(*Gândirea*, Anul XVI, Nr. 10,
decembrie 1937, pp. 521, 522)

George DRUMUR:

Teofil Lianu – *Curcubeu peste țară*

Teofil Lianu: *Curcubeu peste țară*; „Bucovina” I. E. Torouțiu, București, 1937. Caracteristica esențială a poeziei lui Teofil Lianu, e, după cum am afirmat și cu prilejul apariției volumelor sale anterioare, o uimitoare ușurință a coloristicului. Aș putea spune chiar o sonoritate limpede, cure-i dă o particularitate lirică specială, ca de pildă:

De pe codru peste sat,
Ploile de crin plinit,
Arcuit-au arcuit
Curcubeu frumos rotat.

(p. 24)

Partea doua a volumului conține o serie de versuri în sistemul poemelor într-un vers, de Ion Pillat. Totuși, aceste versuri au fost publicate sub titlul „Metafore”, având caracterul de ghicitori, mult înainte ca dl Pillat să fi scris poemele dumisale într-un vers.

Teofil Lianu, uzând de o tehnică folclorică, a reușit să dea versuri de o mare frumusețe metaforică.

*Pe lan de sânziene
Plâng gene cosânzene.*

(*Rouă*)

sau

*Porumbiță de zăpadă
Cântă-n codru și-n ogradă.*

(*Moartea*)

Numai spațial redus, rezervat cronicilor literare, nu ne îngăduie să putem arăta ceea ce ar trebui arătat despre *Curcubeu peste țară*.

(*Iconar*, Anul III, Nr. 2,
octombrie 1937, p. 7)

Nicolae ALBU:

Teofil Lianu – *Curcubeu peste țară*

„Curcubeu peste țară”, un lung și variat poem, dospit și crescut din plămada versului popular, e o praștie întinsă peste frumusețile țării. Iată, acolo zarea se-mbucă cu verdele gras al codrului, ori cu brazda „caldă de noroc”, o linge fierul plugului. Iz de țarină și împărăție rurală; asta e toată poezia dlui Teofil Lianu. Nu-s frumuseți magnifice; nu rămâne nimeni năimit în fața versului dumisale; dar nu e, în aceste 30 de poeme, nimic din ceea ce te-ar face să nu-ți placă literatura dlui Lianu. Plăcut sufletului, acest scuturat de zurgălăi, care e toată poezia din „Curcubeu peste țară”, ne face dragă zăbava în fuiorul pieptănat al poemelor din aceste pagini de debut al poetului bucovinean. Din simplități gingașe, pe care le cultivă dl Lianu, nu va țâșni niciodată o poezie de adâncă respirație și cuprinzătoare de bogate intuiții. Însă, domnia sa, va cresta cu dalta, totdeauna, detalii frumoase și decoruri armonice. Și acesta e un postulat al artistului. Referindu-ne la poemul VI din volum, încercăm să ridicăm broboada invizibilă, cu care de-altfel își învâluie toate poemele, pentru a prezenta un peisaj muntenesc, din care de-abia putem distinge figura vâjnoasă dacică a unui

cioban. Tema nu e interesantă, ci numai modul ei de realizare:

*„Numai stele la opinci.
Curcubeu în loc de brâu.
Versul moale ca un râu,
Rămurișuri de tilinci.*

*Oi ca mura, mițe moi,
Au dat iarba la pământ;
Oi cu mițe de argint,
Măi, și-un freamăt de cimpoi.*

*Valuri moi de holde-n spic
Leagă-n fluier trup bălan.
Lângă frunte, măgheran,
Lângă cântec, trup voinic”.*

Mesagiul poetului nu e limitat la vreun motiv regional; în cutele sufletului său stăruie subiecte din albia mare a neamului. Printr-o transfigurare și o trecere în mit, iată-i pe Horia, Cloșca și Crișan, apărând din basm și dispărând în ceața apoasă a aceluiași basm:

*„Trei flăcăi, trei brazi de dor,
La ușa pădurilor,
Au cântat ș-au întrebat
În colind despre-mpărat.*

*Fagii au gândit în freamăt,
Cerbi-file de omăt
Au bătut bani albiori*

Pentru alți colindători.

*La fereastra zorilor,
La pālirea stelelor,
Trei fântâni au lăcrămat,
Trei mesteceni s-au plecat”.*

(poemul XIV).

Am găsit, în „Curcubeu peste țară”, un poem (XXI), ale cărui obârșii Simion Florea Marian le-a stabilit în acel mănunchi de cercetări, „Sărbătorile la Români”. Asemenea versuri i-a dedicat, demult, poporul *Maicii Domnului*. Cea a dlui Teofil Lianu își are temeiul în vreuna din acestea. Dar e frumoasă, mult mai frumoasă decât multe imnuri de omagiere a Sfintei Marii, din câte cunoaștem:

*„Bucură-te, Maică Bună,
Maică în pridvor de lună,
Că ți-e drumul dus pe cer,
Cale albă, lăicer,
Că ți-e drumul dus și-ntors,
Lăicer de in netors.*

*Bucură-te mandră floare,
Că ți-e fiul trup de soare,
Trup de soare, trup de rouă,
Trup de mănăstire nouă”.*

Și așa, oricare din versul dlui Teofil Lianu e îmbibat de duhul poeziei populare, de la care a

împrumutat, la unele numai fondul, și la toate ritmul. E aceasta o scădere? Mai mult, da. Da, fiindcă, în artă, suntem noi numai când am reușit să prezentăm o fizionomie proprie. Ori, deocamdată, dl Teofil Lianu n-a ajuns aici. Dar va ajunge. Ne-o prevestește aceasta, acele admirabile metafore-ghicitori, din partea a doua a volumului dumisale.

(*Lanuri*, Anul V, Np. 1-2, 1938, pp. 48, 49)

Ion ȘIUGARIU:

Teofil Lianu – *Cartea stihurilor*

Poezia lui Teofil Lianu aduce, în atmosfera noastră îngustă și cețoasă de la oraș, un aer proaspăt de pădure și de ogor încărcat de roade. Influențată de cântecul popular și străină de meșteșugul căutat al vremii, ea se orânduiește în versuri simple și clare, fără pretenții exagerate și nu destul de actuală în forma ei directă:

*De la mănăstire în jos
Mai la mijlocul poienii,
Ștefan Vodă și oștenii
Stau sub un gorun umbros.*

*Masă mare împrejur,
Vinul scânteie în oale
Și răsună până-n vale
Râu de ne-ncetat murmur, etc., etc.*

(*Hram la Putna*, II, p. 17)

Subiectele ei obișnuite sunt luate din natura înconjurătoare, din tradiția locurilor de baștină ale

poetului și din istoria Moldovei. Într-o incantație calmă și reținută sunt evocate peisajele lunare ale satului adormit, dealurile și luncile, poienile și pădurile, mănăstirile voievodale ale Bucovinei, cu amintirile și legendele lor bogate, umbrele lui Ștefan cel Mare, a lui Daniil Sihanstru, etc. Prin toate aceste subiecte, Teofil Lianu se menține în atmosfera poeziei Bucovinei, așa cum ne-am obișnuit s-o cunoaștem din cărțile și broșurile lui Mircea Streinul, ale lui George Drumur și Iulian Vesper. În mișcarea literară a generației tinere, grupul acesta de scriitori bucovineni a reușit să determine și să contureze o atmosferă proprie, cu liniile și caracteristicile ei deosebite. Poezie de inspirație naturală, tradiționalistă, patriotică și creștină, străbătută de un fior liric dintre cele mai puternice, contribuția lor ar merita o discuție mai completă în cadrul literaturii noastre tinere.

Teofil Lianu, atât în cele două volume apărute în anii trecuți (*Cer valah* și *Curcubeu peste țară*), cât și în această minusculă *Carte a stihurilor* (33 de pagini, într-o ediție și o prezentare tehnică cu totul săracă!) rămâne același poet bucovinean, în aceleași mândrii și preferințe tradiționaliste, cum ne apare toată mișcarea aceasta tânără:

*Făclia de aur a lunii,
Deasupra pădurii s-arată.
Lin foșnet de foi rourate
Se leagănă în pacea curată.*

(*Făclia de aur*, p. 4)

*Mănăstire din Suceavă,
Cerurilor naltă slavă.
Cerurile te-nconjoară,
Maică, pururea fecioară.*

(*Psalmi*, IV, p. 8)

*Fagi înalți sub moale vânt,
Moale frunză de mătasă.
Și mesteceni albi își lasă
Râurile la pământ.*

(*Hram la Putna*, I, p. 16)

Ultima poezie din volum, intitulată *Balada mărului din câmp*, aduce o preocupare mai adâncită și o problematică de circulație mai largă. Simbolizând viața trecătoare a omului, cu primăverile, verile, toamnele și iernile ei, iluziile de lumină și bucuriile ei zadarnice, mărul din câmp este evocat în toate ipostazele existenței sale, de la tinerețea falnică, până la bătrânețea uscată și gârbovită:

*Atunci topoare grele l-au culcat
Și greu gemea în câmpul singuratec;
Târât încet, cu trupul sfârtecat,
Pe vetre el se prefăcea-n jăratec.*

*În case scunde, case de pământ,
Căldura închidea trudite gene
Și fusul își oprea vrăjitul cânt
Și adormea în caier alb de lene.*

*Cenușa lui în taină se topea,
Cum toate se topesc în lume, toate...
Era cândva un măr, era cândva,
În câmpul cu ogoare-nmiresmate.*

(Balada mărului din câmp, p. 31)

în modestia și simplitatea ei firească, această ultimă carte a lui Teofil Lianu contribuie la împlinirea unei cariere poetice în curs de afirmare.

*(Revista Fundațiilor Regale, Anul IX,
nov. 1942, Nr. 11, pp. 485, 486)*

Ștefan BACIU:

Poetul Teofil Lianu

Poetul Teofil Lianu e o Foarte veche cunoștință a noastră și, de bunăseamă, și a cititorilor. Încă din anii 1932-33, sau poate chiar cu un an doi mai de vreme, când la Cernăuți fierbea un entuziasm literar rar întâlnit până atunci, dânsul redacta foite literare, tipărea primul său volum de poezii și era un poet. De-atunci au trecut însă destui ani și iată că acuma dl Teofil Lianu a tipărit – și tot la Cernăuți – *Cartea stihurilor*, care pare a fi printre cele dintâi culegeri de versuri apărute acolo, după realipirea Bucovinei de Nord. Dl Lianu ni se arată același poet pe care-l cunoaștem din 1932 sau încă și mai devreme, dovedind aceeași cursivitate, aceeași atmosferă, aceeași preocupare, același vocabular – într-un cuvânt, menținându-se într-un climat liric ce-i apar ține. Efortul acesta se cere subliniat și nu vedem cine a făcut-o.

(*Universul literar*, Anul LI,
Nr. 23, 6 iunie 1942, p. 5)

Cuprins

Mărturisitorii: Teofil Lianu	2
Răvaș pământean	8
Cântată la poarta cetății	9
Cuvântul crește în inimă	11
Popasul mâinilor pe brazdă	12
În Țara Fagilor	13
Munți de iarnă	15
Curcubeu peste țară	16
Gravură în lemn	30
Luceafărul între foi reci	31
Inscripție	32
Cuvântul a căzut în limpezimi	33
Peisaj	34
Anul necuprins în carte	35
Amintire lângă râul luminat	36
Peste munți a trecut duh alb	37
Moartea gravorului iconar	38
Evanghelică	39
Zvoniri bune	40
Miraj	41
În mănăstirea Sucevița	42
Heleșteie albe	43
Primăvară nouă	44
Pescarii lui Isus	45

Icoane 46
Pastel mic 47
Însemnare 48
Mi-a ghicit bătrâna Fatma 49
A doua elegie 50
Scrisă-n țintirim 51
Peisaj 52
Trei am fost 53
Psalm 54
Pământ nou 55
Depărtata copilărie 56
Întâia zăpadă 57
Stea de brumă 58
În anul nostru 59
Carpatică 60
Carmen 61
Boian 64
Aureole 66

REFERINȚE CRITICE 69

N. LADMISS-ANDREESCU:
teofil lianu: *cer valah* (iconar) 70

Ovidiu PAPADIMA:
Teofil Lianu – *Cer valah* 72

N. LADMISS-ANDREESCU:
Teofil Lianu, și el iconar 74

Ovidiu PAPADIMA:

Teofil Lianu – *Curcubeu peste țară* 76

George DRUMUR:

Teofil Lianu – *Curcubeu peste țară* 80

Nicolae ALBU:

Teofil Lianu – *Curcubeu peste țară* 82

Ion ȘIUGARIU:

Teofil Lianu – *Cartea stihuri* 86

Ștefan BACIU:

Poetul Teofil Lianu 90